

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

УДК (371.134: 793.3) (477.46)

Людмила Андрощук

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ХОРЕОГРАФІЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМАНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

У статті розглянуто основні етапи становлення хореографічно-педагогічної освіти в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. У результаті дослідження проаналізовано еволюцію основних етапів становлення хореографічної спеціальності в університеті; визначено роль танцювальних колективів на всіх етапах становлення хореографічно-педагогічної освіти; розглянуто науково-методичну діяльність викладачів кафедри хореографії та художньої культури УДПУ в контексті становлення хореографічно-педагогічної освіти.

Ключові слова: хореографічно-педагогічна освіта, етапи становлення, танцювальні колективи, науково-методична діяльність, інноваційна педагогічна модель підготовки майбутнього вчителя хореографії.

В статье рассмотрены основные этапы становления хореографически-педагогического образования в Уманском государственном педагогическом университете имени Павла Тычины. В результате исследования проанализирована эволюция основных этапов становления хореографической специальности в университете, определена роль танцевальных коллективов на всех этапах становления хореографически-педагогического образования; рассмотрена научно-методическая деятельность преподавателей кафедры хореографии и художественной культуры УДПУ в контексте становления хореографически-педагогического образования.

Ключевые слова: хореографически-педагогическое образование, этапы становления, танцевальные коллективы, научно-методическая деятельность, инновационная педагогическая модель подготовки будущего учителя хореографии.

In the article, the evolution of main stages of formation of choreography-pedagogical education has been analyzed in the context of the activity of art collective and research carried out by the Choreography and Artistic Culture faculty in Pavlo Tychna Uman State Pedagogical University. The following stages have been characterized: Amateur (70–80 of XXth century), which is characterized by the development of amateur art. «Yavoryna» dance collective started functioning in the Uman State Pedagogical Institute named after Pavlo

Tychyna. Preparative-professional (1989–2000), which is characterized by the beginning of training the professionals which two specialities at the faculty of primary education of PavloTychynaUman Pedagogical University; «Vis-à-vis» folk amateur ensemble of contemporary dance started functioning in the university. Stage of formation (2001–2009), which is characterized by opening of Choreography; renovation of the complex of methodical tools; improvement of the quality of the faculty; extension of repertoire of the dance collectives. Stage of modernization (2010–2016), which is characterized by publishing of innovation textbooks; improvement of quality of the faculty; extension of repertoire of the dance collectives; establishment of Choreography and Art Culture Faculty.

Key words: *choreography-pedagogical education, stages of formation, dance collectives, research and methodology activities, innovative pedagogical model of preparation of future choreography teacher.*

У «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» наголошується, що інтеграція країни в світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення її якості, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, модернізації змісту освіти й організації її відповідно до світових тенденцій і вимог ринку праці [12]. Процес модернізації вищої мистецької освіти визначається передусім необхідністю розробки інноваційної моделі підготовки майбутніх вчителів хореографії на засадах ґрунтовного аналізу еволюції хореографічно-педагогічної освіти в Україні. Виявлення кращих здобутків та окреслення дослідницьких перспектив розвитку стануть науковим підґрунтям для розвитку хореографічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах.

Серед найактуальніших проблем педагогічної теорії і практики – пошук нових шляхів формування особистості майбутнього вчителя. Розробці наукових основ вищої професійно-педагогічної освіти в Україні присвячені праці Л. Вовк, Н. Дем'яненко, М. Євтуха [4], В. Кременя, В. Лугового, В. Майбороди, О. Сухомлинської [11] та інші. У ряді наукових досліджень висвітлено теоретичні та методичні засади підготовки педагогічних кадрів, зокрема: розвиток особистості вчителя в процесі професійної підготовки (І. Бех [3], І. Зязюн [5], О. Киричук, В. Моляко, В. Сластьонін та ін.), загальнокультурний розвиток учителя (А. Алексюк, В. Дряпіка, Л. Коваль, О. Рудницька [10] та ін.), індивідуальність майбутнього педагога (Г. Балл, В. Рибалко, О. Скрипченко та ін.), творча індивідуальність майбутнього педагога (Л. Мільто, О. Сергієнкова та ін.), індивідуальний стиль педагогічної діяльності (Н. Амінов, В. Бездухов, Т. Буторіна, З. Вяткіна, О. Кирсанов, В. Самохвалова, Н. Шеліхова та ін.), фахова підготовка педагогів-митців (Л. Масол [6], О. Музика, О. Олексюк [9], В. Орлова, Ю. Ростовська,

Т. Смирнова, О. Таранцева, М. Тихонов, О. Хижна та ін.).

Отже, незважаючи на те, що в наукових дослідженнях розкриваються різні аспекти вищої педагогічної та хореографічно-педагогічної освіти, деякі питання цієї проблеми не окреслені. Це стосується, насамперед, досліджень етапів становлення хореографічно-педагогічної освіти в вищих навчальних закладах України.

Мета пропонованої статті – проаналізувати основні етапи становлення хореографічно-педагогічної освіти в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

Аналіз становлення хореографічно-педагогічної освіти в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини дає змогу виокремити такі її етапи:

Аматорський (70–80-і роки ХХ століття), для якого характерний розвиток аматорського мистецтва, створення на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини танцювального колективу «Яворина».

Підготовчо-професійний (1989–2000), для якого характерний початок підготовки фахівців, що навчаються за двома спеціальностями (з 1989 початкове навчання і музика, початкове навчання і образотворче мистецтво; з 1991 початкове навчання і хореографія) на факультеті початкової освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини); створення народного аматорського ансамблю сучасного танцю «Візаві».

Етап становлення (2001–2009), для якого характерне введення спеціальності хореографія; оновлення комплексу методичного забезпечення; підвищення якості кадрового складу викладачів; розширення репертуару танцювальних колективів.

Етап модернізації (2010–2016), для якого характерне відкриття нових спеціалізацій; вдосконалення навчально-методичного забезпечення напряму підготовки та спеціальності «Хореографія», підготовка навчально-методичних посібників; підвищення якості кадрового складу; розширення репертуару танцювальних колективів; створення кафедри хореографії та художньої культури.

Відповідно до наказу Міністерства освіти Української РСР № 293 від 24 серпня 1971 року «Про часткову зміну в мережі педагогічних інститутів» з 1 вересня 1971 року було закрито Бердичівський педагогічний інститут. Студентів факультету підготовки вчителів початкових класів було переведено до Уманського педінституту, в якому 1.09.1971 року створено факультет підготовки вчителів початкових класів. Саме цей факультет став колицкою для майбутніх мистецьких спеціальностей та розпочав аматорський етап становлення хореографічно-педагогічної освіти в УДПУ.

Підготовчо-професійний етап розпочався з зарахування студентами

першого курсу денної форми навчання спеціальності «вчитель початкових класів, музики і співів» (Наказ № 222 від 04.08.1989 року).

На підставі рішень Ради Інституту та у погодженні з Міністерством народної освіти УРСР відповідно до наказу УДПІ ім. П. Г. Тичини № 170 від 8.09.1989 року створено кафедру музики і образотворчого мистецтва.

З 22 листопада 1990 року факультет підготовки вчителів початкових класів перейменовано в педагогічний факультет у зв'язку з впровадженням двох додаткових спеціальностей «музика та співи» та «образотворче мистецтво» (наказ № 110 від 22.11.1990 року).

У 1992 році на факультеті підготовки вчителів початкових класів здійснено перший набір студентів на додаткову спеціальність «хореографія» (наказ № 257 від 31.07.1992 року).

У 1997 році створено кафедру МОМХ (музики, образотворчого мистецтва і хореографії) (наказ № 74 від 07.05.1997 року «Про викладання музичних, хореографічних та образотворчих дисциплін кафедрою МОМХ»).

На етапі становлення згідно наказу № 57 від 15.03.2001 року кафедру МОМХ реорганізовано в кафедру музики та хореографії та кафедру образотворчого мистецтва і художньо-трудової діяльності.

23.09.2003 року на базі навчально-наукового Інституту соціальної та мистецької освіти створено три відділення, серед яких мистецько-педагогічне відділення, яке об'єднує кафедри музики і хореографії та кафедру образотворчого мистецтва і художньо-трудової діяльності. Підготовку педагогів-хореографів на мистецько-педагогічному відділенні здійснювали із спеціальностей «Початкове навчання і хореографія», «Хореографія. Художня культура та бібліотекознавство», «Хореографія і соціальна педагогіка» (наказ № 201 від 23.09.2003 року).

У 2005 році створено мистецько-педагогічний факультет на базі Інституту соціальної і мистецької освіти. До складу мистецько-педагогічного факультету включено кафедри музикознавства та вокально-хорових дисциплін, хореографії та музінструмента, образотворчого мистецтва і художньо-трудової діяльності (наказ № 201 від 15.07.2005 року).

На етапі модернізації в 2012 році створено кафедру хореографії та художньої культури.

Важливу роль на всіх етапах становлення хореографічно-педагогічної освіти відігравали танцювальні колективи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, які стали:

- осередком хореографічної культури регіону;
- передумовою відкриття хореографічної спеціальності;
- аспектом професійного становлення майбутнього вчителя хореографії;
- складовою інноваційної моделі підготовки майбутнього вчителя хореографії.

На аматорському етапі становлення хореографічно-педагогічної освіти в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини в 1972 році було створено ансамбль народного танцю, яким тривалий час керував Вадим Калінічев.

У 1992 році, на початку підготовчо-професійного етапу з введенням спеціальності «Хореографія» народний танцювальний колектив отримав назву «Яворина» та звання народний аматорський ансамбль народного танцю. Протягом 1992–1994 років колективом керує заслужений працівник культури України Вадим Костиця. В репертуарі колективу з'являються авторські постановки керівника «Дощик», «На кичері», «Дрібненька» та інші.

У період з 1995 по 2008 рік, який охоплює частину підготовчо-професійного етапу та етапу становлення, колективом керує Григорій Піддубний. В репертуарі колективу з'являються вокально-хореографічні композиції «Горлиця» та «Привітальна», танець «На полонині», «Танець з бубнами», «Молдавський танець», «Російський танець», «Солдатський танець», український танець «Вітерець» та інші.

На завершальному етапі становлення та на етапі модернізації з 2008 року колективом керує Сергій Куценко. Зберігаючи кращі традиції колективу та творчий доробок попередників, репертуар колективу поповнюється хореографічними композиціями турецький танець «Халай», український танець «Дівочий козачок», «На ярмарку», єврейський танець «Давайте познайомимось», російський народний танець «Молодичка», польський народний танець «Краковяк», гуцульський танець «Гонивітер», український народний танець «Гопак», молдавський народний танець «Хора». Колектив активно бере участь в концертних програмах та фестивалях різного рівня, отримує ряд відзнак за творчу діяльність. Зокрема серед нагород колективу грамота від хореографічної спілки України (Черкаський осередок, 2008 р.); диплом лауреата Всеукраїнського конкурсу народної хореографії ім. Василя Авраменка (2009 р.); грамота обласного відділу культури (2009 р.); грамота лауреатів обласного туру Всеукраїнського конкурсу імені Павла Вірського (2010 р.), диплом I ступеня Другого Регіонального фестивалю-конкурсу імені Василя Авраменка (2013 р.), диплом I ступеня IV Всеукраїнського фестивалю-конкурсу «Квітуча країна» (2015 р.), дипломи I–III ступеня III Всеукраїнського хореографічного фестивалю PLANETA DANSEFEST (м. Чернігів) (2016 р.), Гран-прі III Всеукраїнського фестивалю конкурсу Global-Dance(2016 р.) та інші.

На підготовчо-професійному етапі розпочав свою роботу народний аматорський ансамбль сучасного танцю «Візаві», який було створено Людмилою Андрощук у 1996 році. Репертуар колективу складають авторські роботи керівника. Тематика хореографічних постановок відображає філософське осмислення світу сучасною людиною, відображення особистих

емоцій, почуттів, трансформацію світоглядних ідей через призму хореографічного мистецтва. Серед перших танцювальних номерів колективу «Молитва», «Метаморфози», «Задзеркалля», «Чарівна скрипка» та інші.

На етапі становлення колектив отримує звання народного аматорського (2002 р.), розширюється репертуар, з'являються хореографічні композиції «Юнона і Авось», «Протистояння», «Адам і Єва», «Порив», «Вітер почуттів, «Три поради»; хореографічна вистава «Собор Паризької Богоматері». В цей період творчість колективу відзначено дипломами та грамотами (третє місце на конкурсі «Шевченко в моєму серці» в номінації «Театральний конкурс» за хореографічну виставу «Тополя» (м. Київ, 2004 р.); третє місце в номінації «Сучасна хореографія» на конкурсі сучасного естрадного мистецтва «Твій шанс» (м. Чернігів, 2006 р.), гран-прі на міжнародному конкурсі «Кримський танцювальний трофей» в номінації «Сучасна хореографія» (м. Севастополь, 2006 р.) за хореографічну композицію «Жанна Д'Арк» (постановка Людмили Андрощук); друга премія (хореографічна композиція «Порив», постановка Людмили Андрощук) та на 2-му відкритому конкурсі балетмейстерів (м. Харків, 2008 рік) та інші.

На етапі модернізації репертуар народного аматорського ансамблю народного танцю «Візаві» поповнюється хореографічними композиціями «Туга за Україною», «Плащ тореадора», «Пори року», «Заметіль», «Народження мрії», «Танго над прірвою» та ін. Ансамбль продовжує активну концертну та конкурсно-фестивальну діяльність. Серед нагород колективу в цей період диплом першого ступеня на обласному турі конкурсу імені Павла Вірського (м. Черкаси, 2009 р.); диплом I ступеня Першого Регіонального фестивалю-конкурсу імені Василя Авраменка (2011 рік), диплом I ступеня Другого Регіонального фестивалю-конкурсу імені Василя Авраменка (2013 р.), диплом I ступеня IV Всеукраїнського фестивалю-конкурсу «Квітуха країна» (2016 р.), дипломи I–III ступеня III Всеукраїнського хореографічного фестивалю PLANETA DANSEFEST (м. Чернігів) (2016 р.) та інші.

Отже, творчі танцювальні колективи відіграють важливу роль у становленні, розвитку та модернізації хореографічно-педагогічної освіти в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. Діяльність творчих колективів стала підґрунтям для відкриття хореографічної спеціальності, забезпечила якісну підготовку майбутніх вчителів хореографії через залучення до концертної та фестивально-конкурсної діяльності. Розширення та вдосконалення репертуару колективів забезпечило прилучення студентів до кращих традицій світового хореографічного мистецтва.

Важливу роль у вдосконаленні процесу підготовки майбутніх вчителів хореографії в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини відіграла наукова діяльність викладачів,

яка значно активізувалась на етапі становлення. В 2009 році кандидатом педагогічних наук, доцентом кафедри хореографії та художньої культури Л. М. Андросчук захищено дисертаційне дослідження «Формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії» зі спеціальності 13.00.04 – Теорія та методика професійної освіти.

Науково-методична діяльність викладачів кафедри хореографії та художньої культури на етапі модернізації дозволила:

- покращити якісний склад кафедри через залучення викладачів до організації та проведення наукових конференцій, підготовку публікацій та написання дисертаційних досліджень;
- підготувати та впровадити в освітній процес навчально-методичні посібники з дисциплін хореографічного циклу;
- вдосконалити процес фахової підготовки майбутнього вчителя хореографії через впровадження інноваційної моделі підготовки майбутнього вчителя хореографії.

Підвищити якість процесу підготовки майбутнього вчителя хореографії дозволила наукова співпраця кафедри хореографії та художньої культури з профільними кафедрами провідних навчальних закладів України.

Спільно з кафедрою мистецької педагогіки та хореографії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, кафедрою музичного мистецтва та хореографії ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» на базі кафедри хореографії та художньої культури Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини було проведено Всеукраїнський науково-методичний семінар «Тенденції розвитку світового хореографічного мистецтва» (14–15 червня 2013 року), Міжнародний науково-практичний семінар «Техніка Жак-Далькроза як засіб творчого самовираження особистості майбутнього вчителя мистецьких дисциплін», Всеукраїнський науково-методичний семінар «Збереження та розвиток українського народного танцю» (2–3 квітня 2014 року), I, II та III Всеукраїнську науково-практичну конференцію з міжнародною участю «Стратегії розвитку хореографічного мистецтва» (23–24 травня 2014 року; 16–17 травня 2015 року, 25 червня 2016 року) та науково-практичні семінари в рамках конференцій.

Одним із напрямів вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх вчителів хореографії на етапі модернізації є робота викладачів кафедри над дисертаційними дослідженнями. В 2015 році кандидатом педагогічних наук С. В. Куценком захищено дисертаційне дослідження «Формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами народно-сценічного танцю» зі спеціальності 13.00.07 – Теорія та методика виховання.

Важливим аспектом реалізації завдання забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної

діяльності є підготовка та впровадження в навчальний процес викладачами кафедри навчально-методичних посібників, монографій, методичних рекомендацій.

Серед навчально-методичних посібників, видрукованих викладачами кафедри хореографії та художньої культури на етапі модернізації: «Розгорнута хореографічна форма (на матеріалі творчого проекту «Право на життя: хореографія проти наркоманії та алкоголізму» (уклад. Л. М. Андрощук); «Підготовка концертних номерів: танці з репертуару народного аматорського ансамблю сучасного танцю «Візаві» (уклад. Л. М. Андрощук, А. Ю. Криворотенко, О. С. Умрихіна); «Грим» (уклад. Л. Ю. Гекалюк); «Тренаж» (уклад. А. Ю. Криворотенко); «Ансамбль: танці з репертуару народного аматорського ансамблю народного танцю «Яворина» (уклад. А. Ю. Криворотенко, С. В. Куценко); «Теорія і методика історико-побутового танцю» (уклад. А. Ю. Криворотенко, І. Г. Терешко); «Виховний потенціал українського народного танцю» (упор. С. В. Куценко); «Теорія і методика народно-сценічного танцю» (упор. С. В. Куценко) та інші.

Наукові дослідження викладачів кафедри хореографії та художньої культури дозволили на етапі модернізації розробити та впровадити інноваційну педагогічну модель підготовки майбутнього вчителя хореографії. Метою впровадження інноваційної моделі, яку створено в системі педагогічно-хореографічної освіти на засадах персоналізованої парадигми, є підготовка педагога, спроможного до реалізації творчого потенціалу особистості учня, що стає можливим при створенні умов для власного всебічного творчого розвитку майбутнього фахівця.

Отже, серед основних етапів становлення хореографічно-педагогічної освіти в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини ми виділяємо аматорський, підготовчо-професійний, становлення та модернізації. В результаті аналізу еволюції основних етапів становлення хореографічної спеціальності в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини визначено, що танцювальні колективи відігравали важливу роль на всіх етапах її становлення. Науково-методична діяльність викладачів кафедри хореографії та художньої культури УДПУ забезпечує реалізацію завдання забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності та відіграє важливу роль в розробці та впровадженні інноваційної педагогічної моделі підготовки майбутнього вчителя хореографії на етапі модернізації хореографічно-педагогічної освіти в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

В подальшому планується здійснити аналіз основних етапів становлення хореографічно-педагогічної освіти в провідних вищих навчальних закладах України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук Л. М. Наукова діяльність кафедри як аспект професійної підготовки майбутніх учителів хореографії в системі хореографічно-педагогічної освіти / Л. М. Андрощук / Проблеми освіти: наук.-метод. зб. / Інститут модернізації змісту освіти МОН України. – Київ, 2016. – Вип. 86. – 544 с. – С. 14–21
2. Андрощук Л. М. Діяльність народного аматорського колективу в системі хореографічно-педагогічної освіти / Л. М. Андрощук / Теоретико-методологічні, медико-біологічні аспекти в хореографії та спорті: метод. посібн. / упоряди. О. А. Плахотнюк // О. Плахотнюк, І Аксьонова, Л. Андрощук та ін.. – Львів : СПОЛОМ, 2016. – 180 с.
3. Бех І. Д. Особистісно-орієнтована модель виховання, як науковий конструкт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/3/vupysk_21.pdf
4. Євтух М. Б. Пріоритети професійної підготовки вчителя в системі університетської освіти / М. Б. Євтух, М. І. Соловей, Є. С. Спіцин, З. М. Шалік.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n4_2009_st_8/
5. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії: [навч. посібник]. / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
6. Масол Л. М. Концептуальні засади формування змісту загальної мистецької освіти в контексті державних стандартів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/1/visnuk_3.pdf
7. Народний аматорський ансамбль народного танцю «Яворина» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mpf.udpu.org.ua/yavoryna/>
8. Народний аматорський ансамбль сучасного танцю «Візаві» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mpf.udpu.org.ua/vizavi/>
9. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва: [навч. посібник]. / О. М. Олексюк, М. М. Ткач. – К.; Знання України, 2004. – 263 с.
10. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: [навч. посібник]. – К. : ТОВ «Інтерпроф», 2002. – 270 с.
11. Сухомлинська О. В. Історія педагогіки як наука і як навчальний предмет: актуальні проблеми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/3/vupysk_25.pdf
12. Указ Президента України Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>